INFORMAȚII DOCUMENTARE PRIVIND INSTITUȚIILE SPITALICEȘTI DIN BIHOR

de

IUDITA CĂLUȘER

Istoria medicinei a suscitat un interes deosebit în rîndul cercetătorilor români materializat în lucrări de referință în acest sens, editate în volume de sine stătătoare, omagiale sau sub formă de culegeri de comunicări și referate[1].

O parte din lucrări tratează aspecte privind practicarea medicinei populare — creație izvorîtă din experiența milenară a poporului român —, constituind o reală valoare spirituală a acestuia. Date concrete atestă cunoașterea și folosirea cu iscusință de către strămoșii noștri daci a numeroase specii de plante medicinale, despre care s-a stabilit, pe baza compoziției lor chimice, că indicațiile terapeutice dacice erau corespunzătoare.

Alte lucrări abordează problematica marilor epidemii și implicațiile lor social-economice și demografice la nivelul întregii țări. De asemenea, este reliefată activitatea personalităților științei medicale românești, care s-au remarcat atît în domeniul lor strict profesional, dar care au fost și militanți pe tărîm social-politic, apărători ai drepturilor și libertăților poporului român. Sînt prezentate primele cărți românești din domeniul medicinei și farmacologiei, introducerea terminologiei de specialitate în limba maternă și contribuțiile ulterioare, aduse în acest sens. De o tratare complexă s-au bucurat și primele forme instituționalizate de asistență sanitară din țara noastră, reliefîndu-se importanța și rolul jucat în ocrotirea sănătății populației.

Integrate în acest context, cercetările întreprinse în fondurile deținute de Arhivele Statului Oradea au scos la iveală documente interesante,

---

[1] *Din istoria medicinii românești și universale*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1962; *Istoria medicinei românești*, Ed. medicală, București, 1972; *Din istoria luptei antiepidemice în România*, Ed. medicală, București, 1972; *Pagini din trecutul medicinii românești*, Ed. medicală, București, 1981; *Trecut și viitor în medicină*, Ed. medicală, București, 1981; *Momente din trecutul medicinii*, Ed. medicală, București, 1983.

https://biblioteca-digitala.ro

care aruncă o lumină asupra unei laturi mai puţin cercetate a istoriei Bihorului şi anume ocrotirea sănătăţii. Scopul lucrării este acela de a semnala existenţa şi funcţionarea pe teritoriul actualului judeţ a celor mai vechi spitale, precum şi a unora pe care nici o menţiune bibliografică nu le consemnează, sau ai căror ani de înfiinţare sînt mult mai vechi decît cei cunoscuţi.

Primele instituţii de asistenţă medicală apar în Transilvania, şi implicit în Bihor, în cadrul mănăstirilor sau pe lîngă biserici. La început aceste instituţii nu au avut un profil bine determinat, servind la adăpostirea bătrînilor, călătorilor bolnavi, a săracilor; însăşi termenul latinesc *de hospes* (oaspete) din care va deriva denumirea de spital indică acest lucru.

Primele *„ospitale"*, *„xenodochii"*, *„domus hospitalis"*, denumire sub care le consemnează documentele, erau nişte case, adăposturi pentru călători, în care se dădeau ajutoare peregrinilor bolnavi sau accidentaţi, dar şi bătrînilor săraci şi bolnavilor lipsiţi de mijloace. Aceste forme instituţionalizate de asistenţă sanitară au fost de primă necesitate, datorită şi gravelor epidemii care au bîntuit întregul ev mediu şi au secerat mii de vieţi omeneşti. Lepra, ciuma, variola, holera, tifosul exantematic, sifilisul au fost boli care au necesitat tratarea bolnavilor în forme organizate, în acest scop constituindu-se alături de spitalele stabile şi cele temporare, organizate pe durata epidemiilor care după trecerea acestora, erau desfiinţate.

Pentru Bihor există surse documentare care consemnează existenţa unui spital încă în secolul XII (aproximativ din anul 1165), înfiinţat pe lîngă mănăstirea ioaniţilor de la Sîntion, în imediata apropiere a Orăzii. Spitalul a fost amplasat într-un loc mai îndepărtat de oraşul propriu-zis, pentru ca bolnavii să beneficieze de mai multă linişte şi aer curat, avînd astfel şanse mai mari de vindecare. În stadiul actual al cercetărilor se poate considera că spitalul ioaniţilor din Oradea a fost unul din cele mai vechi instituţii de acest fel din Transilvania, care funcţiona anterior spitalului înfiinţat la Sibiu, în anul 1291[2].

Date ulterioare consemnează existenţa în oraş, în anul 1339, a unei *„case a săracilor"*, care era o instituţie veche şi care funcţiona anterior anului menţionat. Acest spital este amintit într-o diplomă din anul 1407 ca o clădire a „pauperilor", amplasată pe malul Crişului. Relaţii în acest sens avem şi în anul 1423[3], dar spitalul funcţiona şi în 1516 cînd aflăm

[2] Bunyitay Vincze, *A Váradi püspökség története alapitásától a jelenkorig* (Istoria episcopiei orădene de la întemeiere pînă în epoca contemporană), vol. I, Oradea, 1883, p. 152; Hints Elek, *A középkori orvostudomány* (Ştiinţa medicală din evul mediu), Budapesta, 1939, p. 183; N. Vătămanu, *De la începuturile medicinei româneşti*, Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1966, p. 31; *Spitale vechi şi noi, Studii şi note*, Ed. medicală, Bucureşti, 1976, p. 23; Eugen Glück, *Din vechea istorie a medicinii orădene*, în *Momente din ...*, p. 89.

[3] Bunyitay Vincze, *op. cit.*, vol. I, Oradea, 1883, p. 152; vol. II, p. 47—48, 497.

https://biblioteca-digitala.ro

că directorul acestei instituții era preotul Ioan[4]. Este posibil ca o referință documentară din anul 1526, și anume prevederea testamentară a stăpînului cetății Șinteu din Bihor, Drágfy Ioan unul din descendenții lui Dragoș Vodă, prin care cerea executorilor ultimei sale voințe „să aveți mare grijă de spital, săracii aflați acolo să nu fie înfometați", să privească acest așezămînt orădean[5]. Din alte surse documentare ale epocii aflăm cîteva amănunte referitoare la destinația inițială, denumirea și locul în care era amplasat acest lăcaș. Se menționează că funcționa într-o clădire care inițial era o casă a canonicilor capitulari din Oradea, dar deoarece numărul lor era foarte rar complet (24 persoane) și pentru ca să nu rămînă casa goală, s-a hotărît transformarea ei în „hospital". Acest spital se găsea în fața cetății orașului și este amintit în unele documente sub denumirea de spitalul „Sf. Elisabeta"[6]. Referințe privind această instituție deținem și din anul 1558, de unde putem concluziona că spitalul nu a fost distrus ca urmare a atacurilor întreprinse împotriva orașului Oradea de armata condusă de Toma Varkocz[7]. Date privind evoluția sau desființarea acestui spital al săracilor din Oradea în anii următori nu deținem.

La începutul sec. al XVII-lea, pe o gravură a orașului Oradea, întocmită de Georgius Houfnaglius, găsim desenat în cartierul Olosig *(suburbium italicum)* sau în imediata lui apropiere, un spital „hospital", care apare ca o clădire impozantă cu un turn, probabil capela. Alte relații despre acest edificiu nu avem, dar este posibil ca spitalul pentru săraci *(xenodochium)*, susținut de Episcopia romano-catolică din Oradea, despre care avem mențiuni documentare din anul 1727 că funcționa în Oradea Olosig, să fie identic sau cel puțin un continuator al spitalului consemnat pe harta orașului în secolul precedent. În anul 1753—1754 din fundații și donații benevole se construiește o nouă clădire, cu aceeași destinație, cu suma de 2 670 fl. 44 cr. Acest spital nou sau mai exact casă pentru săraci, *„prochotrophium"*, cum apare în mențiunile ulterioare, va funcționa fără întrerupere, lărgindu-și doar capacitatea de primire, pînă în sec. al XIX-lea[8].

Un alt spital vechi, consemnat documentar în anul 1340, în Oradea era *„casa leproșilor" (domus leprosorum)*, amplasată pe dealul viilor sau după alte mențiuni în afara orașului, pe locul spitalului comitatens (actualul spital nr. 1)[9]. Acest spital era patronat de clerul catolic orădean. Sînt cunoscute în Transilvania spitale similare la Sibiu, Brașov, Sighișoara, Bistrița, Cluj, amplasate în afara incintei orașelor, lîngă un drum public

---

[4] *Ibidem*, vol. II, p. 172.
[5] *Ibidem*, vol. I, Oradea, 1883, p. 152.
[6] *Ibidem*, vol. III, Oradea, 1884, p. 124—125 și vol. II, Oradea, 1883, p. 271.
[7] *Ibidem*, vol. III, Oradea, 1884, p. 125; vol. I, Oradea, 1883, p. 429.
[8] Arhivele Statului Oradea (în continuare prescurtat: A.S.O.), *fond Episcopia romano-catolică Oradea, Acte ecleziastice*, dos. 1378—1381.
[9] Bunyitay Vincze, *op. cit.*, vol. II, Oradea, 1883, p. 288, 305, 489, 494; vol. III, Oradea, 1884, p. 144.

https://biblioteca-digitala.ro

și alături de o apă, condiții esențiale pentru tratarea acestei boli[10]. În contextul în care în sec. XVI lepra scade numeric, boala pierzînd caracterul de epidemie, și spitalul își pierde rolul avut în tratarea bolnavilor de lepră și își schimbă menirea sau probabil se desființează, deoarece mențiuni ulterioare privind acest spital din promontoriul Orăzii nu mai deținem.

Fără a putea oferi date amănunțite, consemnăm în rîndul instituțiilor sanitare existente la Oradea în anul 1472 a unei *„case a orbilor"* și a unei proprietăți deținute de aceștia pe lîngă Criș[11].

Se pare însă că cel mai important institut de vindecare a bolnavilor era amplasat în băile termale, constituit mai ales pentru îngrijirea bolnavilor săraci. Datorită renumelui deosebit de care se bucurau în evul mediu apele calde orădene este posibil și era și necesar să fi funcționat o instituție de găzduire și tratare a pelerinilor, care veneau în număr mare la băi, cu intenții curative, cunoscînd puterea vindecătoare a acestor ape[12]. O informație interesantă, care a suscitat diverse prezumții în decursul anilor, este cea cuprinsă într-un testament din anul 1531, în care se prevedea „dacă va mai rămîne ceva din bunuri le testez acelor săraci care zac în băile Sfîntului rege Ladislau, pentru ca preotul Petru să cumpere pentru ei o vie". Ne raliem opiniei că testamentul citat nu ar avea sens decît dacă acceptăm că în băi a existat spital, iar Petru era atît preotul cît și administratorul lui. Doar în acest context se putea folosi via, ca și alte donații, care cu siguranță că nu au lipsit, în beneficiul bolnavilor[13].

Un alt izvor documentar din anul 1584 consemnează: „o mare mulțime de oameni bolnavi vin la băile orădene, desigur vestite la o depărtare de o jumătate de milă, unde săracii sînt îngrijiți fără plată, iar duminicile vin în oraș să cerșească . . ."[14]. Din cele de mai sus se poate deduce șederea mai îndelungată a acestor săraci în băi, de presupus în forme instituționalizate de asistență sanitară, unde puteau beneficia de îngrijire gratuită. Cu ocazia expediției turco-tătare de cucerire a orașului Oradea din anul 1658, armatele ajung și în zona băilor unde „sultanii și mîrzele s-au scăldat în splendidele băi (. . .) —, însăși hanul Mehmet Ghyra s-a scăldat în baia săracilor și în amintirea acestui fapt a poruncit ca băile să nu fie arse; astfel au rămas întregi toate clădirile" . . .[15]. Din context se poate deduce existența unor edificii în băi din care una putea să fie lîngă „baia săracilor", deservind necesitățile curative și de între-

[10] N. Vătămanu, *op. cit.*, p. 31, 37, 86.

[11] Bunyitay Vincze, *op. cit.*, vol. II, Oradea, 1883, p. 201—202, nota 9; vol. III, Oradea, 1884, p. 144, 502.

[12] Eugen Glück, *op. cit.*, p. 91; I. Călușer, T. Sfîrlea, *Istoricul băilor termale „1 Mai" de lîngă Oradea*, în *Crisia*, 1980, p. 545—548.

[13] Bunyitay Vincze, *op. cit.*, vol. III, Oradea, 1884, p. 144 și nota 5, p. 197.

[14] *Călători străini despre țările române*, vol. III, Ed. științifică, București, 1971, p. 86.

[15] I. Călușer, T. Sfîrlea, *op. cit.*, p. 548.

https://biblioteca-digitala.ro

ținere a acestora. Pînă în momentul descoperirii unor date certe în privința funcționării din cele mai vechi timpuri a unui spital în cadrul băilor, cele menționate mai sus sînt argumente care pledează în favoarea acestui lucru.

Majoritatea acestor instituții spitalicești erau întreținute fie prin subvenții bisericești, fie prin donații, fapt reieșit din stipulațiile testamentare prezentate, care însă nu au fost singurele. În anul 1703, comandantul cetății, Philippus Jacobus Laport, lasă o dispoziție testamentară pentru construirea unui spital la Oradea, prevedere care încă în anul 1715 nu se realizase[16].

În secolul al XVIII-lea, odată cu dezvoltarea societății, se individualizează și formele de asistență sanitară, luînd ființă diferite așezăminte caritative cu destinații bine delimitate[17]. Astfel, pe lîngă *„prochotrophium“* — casa săracilor menționată, în Oradea se deschide în anul 1773 și un *„orphanotrophium“* — orfelinat, în care erau primiți copii orfani sau săraci, întreținuți și ajutați să învețe o meserie. Baza acestui orfelinat a constituit-o donația lui Iosif Salamon din 1770, și de aceea instituția îi va purta numele[18] (institutul Salamonian).

Dar un spital propriu-zis, avînd ca rol primirea bolnavilor pentru a fi redați vieții active, grație îngrijirilor primite de un personal calificat, se înființează la Oradea de către ordinul mizericordian în anul 1760 și intră în funcțiune, în 30 august 1767[19].

Începînd cu anul 1783 se acționează intens pentru construirea la Oradea a unui *„lazaretum“*, adică a unui spital public subvenționat de stat, ceea ce se va realiza în anul 1806[20]. Deoarece spitalele din Oradea constituite după această dată au fost subiectul unor lucrări monografice, obiectul cercetării noastre a vizat în continuare, în primul rînd, spitalele de pe raza județului Bihor. Astfel, vom prezenta rezultatele cer-

---

16 A.S.O., *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dos. 29, f. 1.

17 S. Izsák, *Date preliminare cu privire la istoricul spitalelor medievale din Cluj*, în *Din istoria medicinii românești și universale*, Ed. Academiei R.P.R., 1962, p. 65. Autorul definește următoarele forme instituționalizate de asistență socială: nosocomium — destinat bolnavilor (călugări); brephotrophium — pentru copii găsiți; orphanotrophium — orfelinat; gerontocomium — casă de bătrîni; prochotrophium — casă pentru săraci; xenodochium, hospitium peregrinorum sau domus hospitalis — azil pentru călători, ulteriori destinat bolnavilor săraci.

18 A.S.O., *fond Episcopia romano-catolică Oradea*, *Acte ecleziastice*, dos. 1283, f. 1; dos. 1317; Idem, *fond Spitalul mizericordian Oradea*, dos. 1, f. 61.

19 A.S.O., *fond Spitalul mizericordian Oradea*, dos. 1; Aurel Tripon, *Monografia almanah a Crișanei, județul Bihor*, Oradea, 1936, p. 229.

20 A.S.O., *fond Prefectura județului Bihor*, Inv. 41, dos. 791, f. 405—406, 306, 308, 360; Idem, *fond Episcopia greco-catolică Oradea*, dos. 450; Dr. Munteanu V., dr. Balint A., dr. Kende I., dr. Pop A., dr. Mozes C., *Istoricul spitalului de stat și a Societății Medicale Stiințifice din Oradea*, în volumul comemorativ cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la înființarea spitalului din Oradea, Oradea, 1956, p. 18—19; Spielman. Jozsef, *Restituiri istorico-medicale*, București, 1980, p. 34, 373, 398—399.

https://biblioteca-digitala.ro

cetărilor de pînă în prezent asupra spitalelor din Beiuș[21], Săcueni, Salonta, Aleșd și Marghita.

Spitalul din Beiuș. Prima mențiune documentară certă referitoare la existența și funcționarea acestui *spital public*, se pare că primul de acest fel din comitatul Bihor, datează din aprilie 1787, cînd se menționează stadiul de construcție al clădirii și donațiile făcute în acest scop. Astfel, erau date în folosință 4 saloane, o cameră și o bucătărie, al cincilea salon era ridicat, dar nu avea încă plafon și ferestre. Clădirea s-a construit prin efortul comun al comitatului și a stăpînului domeniului greco-catolic de Beiuș, care au oferit în acest scop lemne din pădurile domeniale, 8 000 de scînduri și 425 grinzi, iar de la huta de sticlă de la Beliu 300 bucăți de sticlă necesare pentru ferestre[22]. Spitalul, care avea 9 ferestre, a fost construit din cărămidă arsă sau nearsă, material lemnos iar acoperișul era din șindrilă. La data respectivă, pentru definitivarea construcției, în fondul spitalului mai exista disponibilă suma de 109 fl. și 40 cr. Cunoscîndu-se stadiul construcției, ritmul de lucru destul de lent al epocii și alte mărturii documentare, ne determină să presupunem că spitalul, chiar neterminat, putea funcționa parțial cu cîțiva ani anteriori consemnării.

În ceea ce privește bolnavii tratați în acest spital, erau în primul rînd oameni săraci sau de condiție medie, deoarece clasele suspuse aveau medici particulari, care-i consultau la domiciliu. În privința bolilor tratate nu ne putem pronunța deoarece, deocamdată, nu am găsit indicii în acest sens, dar trebuie să fi fost bolile caracteristice epocii, dar și cele accidentale sau epidemice. Se pare că însăși ridicarea acestui spital la data respectivă a fost determinat de epidemiile care bîntuiau regiunile învecinate și care au luat viața și a numeroși bihoreni. Ne referim în primul rînd la epidemia de ciumă care se semnala în 1786 în Transilvania, cu posibilități de contaminare și în regiunile noastre, deoarece comercianții din regiunile transilvane treceau prin comitat în drumul lor spre Debrețin, Pesta sau Viena[23].

În 1787 era un singur bolnav internat la Beiuș, în persoana lui Ioan Fucs din Cusuiuș, care fusese rănit de un foc de armă de niște tîlhari, cu ocazia unui jaf. Dar deja după 2 ani de funcționare se consemnează un număr de 30 de persoane internate din diferite localități, a căror întreținere ridica probleme serioase[24]. Pentru întreținerea spitalului și a bolnavilor se asigurau fonduri din cota de amenzi aplicate de pretorul plășii Beiuș, din bani oferiți din casieria comitatului și din donații. Îngrijirea bolnavilor în spital era gratuită, dispoziția comitatului din 1789

[21] Octavian Drăghici, Iudita Călușer, *Beiușul în documente. Din istoria spitalului*, în *Familia*, 1978, nr. 6, p. 14.

[22] *A.S.O., fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 791, f. 19.

[23] *Ibidem*, f. 147—148; 177—190. Ciuma făcea ravagii mai ales în regiunea Făgărașului, Codlei, Rîșnovului și Zărneștiului.

[24] Mulțumesc și pe această cale colegului Gh. Mudura pentru informația furnizată din Arhivele din Debrețin.

https://biblioteca-digitala.ro

se referea doar la plata medicamentelor administrate, în felul următor: „perechile *(pares)* să se compenseze în ce privește plata medicamentelor din propriile lor venituri, iar imparii (persoanele singure) să se bucure în mod gratuit de acest beneficiu și prețul medicamentelor să se acopere din „casa domestica" a comitatului[25]. În context prin impari se poate înțelege persoanele necăsătorite, dar mai curînd cele sărace, fără posibilități materiale.

În ceea ce privește personalul angajat la acest spital trebuie menționat mai întîi chirurgul Krebs Mihai, care funcționa din anul 1782 ca angajat al domeniului Episcopiei greco-catolice din Beiuș. Se pare că din momentul înființării spitalului din Beiuș, el va funcționa concomitent ca angajat al domeniului și al spitalului, fapt dedus și din modul în care era retribuit. Spre a susține afirmația am luat ca exemplu anul 1790/91 cînd medicul Krebs Mihai apare în situația de venituri și cheltuieli a „casei domestice" a comitatului Bihor că a primit pentru perioada octombrie 1790—octombrie 1791 suma de 200 Rfl., împărțită în rate trimestriale de 50 Rfl., iar în plus pentru vindecarea unor țărani săraci suma de 91 Rfl. 36 cr. În același an din partea domeniului primea în contul salariului plata în natură (bere, grîu, porumb, lemne de foc, fîn), o cotă parte din dijma și nona percepută din satele Belejeni, Buntești și Saca — bunuri care evaluate în bani se ridicau la suma de 323 fl. Această sumă nu era constantă, schimbîndu-se de la an la an, la fel ca și localitățile care dădeau aceste produse[26].

Competența profesională a lui Krebs Mihai este susținută și de faptul că urmase un curs special la Viena, de unde primise diploma de chirurg în anul 1767. Medicul șef al comitatului Bihor, Sandorffi Iosif, îl apreciază astfel: „acest medic bătrîn, deși servește deja de 28 de ani, nu a fost găsit niciodată nepregătit"[27]. Aceste cuvinte de laudă sînt scrise în anul 1804, ceea ce denotă că acesta era medic în Bihor încă din anul 1776, chiar dacă presupunem că nu în același loc, dar nici acest lucru nu este exclus. Ultima mențiune în statele de plată ale domeniului Beiuș, privind pe chirurgul Krebs, datează din anul 1810.

Felul în care și-a desfășurat activitatea, ca salariat al domeniului și al spitalului din Beiuș, modul în care a satisfăcut nevoile de asistență sanitară ale populației, cît și rezultatele obținute sînt greu de apreciat. Ținînd seama de extinderea plășii Beiuș, de condițiile grele de viață ale populației, de morbiditatea crescută și de frecvența epidemiilor au existat greutăți multiple care nu au putut fi toate depășite, însă ce este cert e faptul că medicul a căutat, aplicînd competența sa, să aline suferințele bolnavilor.

---

[25] A.S.O., *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 791, f. 268—269.

[26] *Ibidem*, dos. 588, f. 473, 479; *Idem, fond Episcopia greco-catolică Oradea*, dos. 471.

[27] A.S.O., *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 791, f. 328.

https://biblioteca-digitala.ro

Sarcinile profesionale ale chirurgului Krebs Mihai se uşurează o dată cu angajarea celui de al doilea chirurg, în persoana lui Herczeg Iosif, care este pentru prima dată menţionat în situaţia de venituri şi cheltuieli a domeniului Beiuş în anul 1794/5 primind produse în natură în valoare de 50 Rfl.,în contul salariului.

După cum reiese dintr-o menţiune documentară, o perioadă de timp chirurgul Herczeg a funcţionat în cadrul spitalului beiuşean ca şi practicant al medicului Krebs Mihai, care a contribuit astfel la formarea sa profesională, lăsîndu-l de altfel ca urmaş pe post[28].

În afară de personalul medical menţionat la spital mai era angajată o femeie care-i îngrijea pe bolnavi şi le pregătea mîncarea necesară, primind în contul muncii sale pentru fiecare zi, 3 cr.[29] Deoarece consemnarea acestui angajat este sporadică se pare că era o persoană angajată temporar, în perioada cînd erau bolnavi internaţi în spital. Din lipsă de date nu putem face aprecieri în privinţa numărului bolnavilor care erau trataţi în spital în decursul unui an.

Pe parcursul anilor, comitatul şi Episcopia greco-catolică alocă diferite sume de bani pentru efectuarea unor lucrări de întreţinere şi reparaţii la spitalul beiuşean. În 1791 din casieria comitatului se alocă pentru spital suma de 34 Rfl., 28 cr., pentru lucrări de tinichigerie, zidărie şi tîmplărie. În 1795 un meşter sticlar din localitate va adăuga 101 ochiuri de geam la cele 9 ferestre ale spitalului, contra sumei de 5 Rfl., 3 cr. Între 1796—1805 spitalul se dotează cu cuptoare şi cu sobe smălţuite necesare încălzirii, se repară acoperişul, încuietoarele de la uşi etc.[30]

Încă din anul 1783 s-au făcut primele demersuri pentru construirea la Oradea, în centrul comitatului, a unui *spital public* în care să fie primiţi oameni foarte săraci, fără nici un venit şi trataţi în mod corespunzător, oferindu-le hrană, medicamentele şi asistenţa sanitară necesară[31]. Dar, începînd cu anul 1804, se pune tot mai acut problema ridicării acestui spital central, care nu s-a putut realiza pînă la această dată, deoarece fondurile adunate nu erau îndestulătoare pentru începerea lucrărilor de construcţie. În adunarea generală a comitatului din 21 septembrie 1804 se discută problema fondului spitalului orădean şi se hotăreşte că „e mai bine să funcţioneze un singur spital bun, decît mai multe rele", şi se fac deja primele aluzii în privinţa desfiinţării şi vînzării spitalelor existente la data respectivă în comitatul Bihor şi anume a celor din Beiuş, Săcueni şi Konyár (R.P.U.), iar banii încasaţi să fie alocaţi în fondul noului spital central. Se dispune totuşi „ca deocamdată cele două

[28] *Ibidem*, f. 290. În funcţia de chirurg domenial Herczeg Iosif va rămîne şi după desfiinţarea spitalului din Beiuş fiind consemnat în perioada 1811—1818; urmaşul lui este Francisc Reginer care rămîne în funcţie între anii 1818—1830.

[29] *Ibidem*, f. 286.

[30] *Ibidem*, f. 282, 287, 290, 294, 376, dos. 583, f. 478 (verso).

[31] *Ibidem*, dos. 791, f. 405—406.

https://biblioteca-digitala.ro

spitale din Beiuș și Konyár să funcționeze în continuare pentru tratarea bolnavilor, iar la Oradea să se înceapă construirea noului spital"[32].

În mai 1805 pretorul plășii Beiuș, împreună cu arhitectul comitatului, întreprinde o investigație amănunțită asupra stării edificiului, iar din raportul său prezentat în adunarea generală a comitatului aflăm că la data respectivă clădirea era transformată în spital militar. În ceea ce privește starea de conservare a spitalului se apreciază că, deși s-au efectuat unele reparații, se prezintă într-o stare deplorabilă, ceea ce ar necesita alocarea sumei de 486 Rfl., 3 cr. pentru refacere, ceea ce la vremea respectivă reprezenta o sumă apreciabilă. Adunarea generală a comitatului hotărește trimiterea la fața locului a unor reprezentanți care urmau să întocmească un raport asupra situației exacte[33]. Ca urmare a raportului prezentat, în iulie 1805 adunarea generală hotărește vînzarea spitalului din Beiuș prin licitație publică, prețul încasat urmînd să fie trimis la casieria comitatului. Prim pretorul plășii Beiuș menționează că pînă la acea dată nu a avut nici o dispoziție oficială în acest sens și de aceea nu a acționat, dar pe viitor va face toate demersurile necesare pentru vînzarea spitalului[34].

Este surprinzătoare ușurința cu care s-a hotărît desființarea celor 3 spitale din comitat, această măsură constituind un regres în asigurarea asistenței sanitare la nivel de comitat, cunoscute fiind greutățile de deplasare ale bolnavilor de la distanțe mari, cum era și Beiușul, la un singur spital, la Oradea.

În urma hotărîrii adunării generale, spitalele se vor vinde cu următoarele prețuri: Beiuș cu 895 Rfl., Konyár (R.P.U.) cu 1 700 Rfl. (în 1806) și Săcueni cu 361 Rfl., 15 cr. (încă din anul 1805), iar banii încasați vor fi folosiți pentru construirea „*lazaretum*"-ului din Oradea[35].

Deci spitalul din Beiuș, pe care în stadiul actual de investigare a problemei îl considerăm primul spital public din Bihor, cu personal calificat, care a deservit populația locală suferindă și nicidecum o suprastructură, ajutat să subziste atît de stat, cît și de forul ecleziastic stăpîn al domeniului pe care era amplasat, a avut o primă perioadă de activitate de cel puțin 20 de ani (1787 (?)—1806).

Problema reînființării unui spital public propriu se va relua de către comunitatea orășenească din Beiuș în anul 1858, cînd s-au și început acțiunile de colectă publică. Ca urmare a solicitărilor localnicilor, adunarea generală comitatensă din iulie 1870 hotărește construirea unui spital la Beiuș, ca filială a „*lazaretum*"-ului orădean, dar pentru aplicarea acestei hotărîri era necesară și aprobarea de la ministerul de resort, care însă tergiversează acordarea răspunsului. Cererea a fost susținută de comitat datorită proporției, exagerat de mari a mortalității din

---

[32] *Ibidem*, f. 356—357, 360.
[33] *Ibidem*, f. 374.
[34] *Ibidem*, f. 413.
[35] *Ibidem*, f. 433.

https://biblioteca-digitala.ro

zonă. În aprilie 1873, consiliul orășenesc Beiuș reia seria petițiilor înaintate forurilor de drept, motivînd cu argumente foarte întemeiate necesitatea ridicării unui spital propriu. Menționează astfel cererea: „Beiușul de <spitalul> din Oradea este la o distanță de 8 mile, iar în cursul anului, datorită drumurilor stricate circulația este încetinită și foarte grea; transportarea bolnavilor devine astfel deosebit de dificilă iar șansele de supraviețuire scad". În susținerea acestei instituții sanitare ar contribui atît orașul cît și populația din localitățile sud-bihorene, care locuiește în munți, la distanțe prea mari de spitalul central, resimțindu-se din această cauză neglijarea asistenței sanitare din zonă. În vederea ridicării spitalului la această dată s-a reușit strîngerea, prin colectă și diferite donații, a sumei de 9 500 florini, din care s-ar fi putut construi un spital mic[36].

Cererea către Ministerul de Interne se reînnoiește încă în cursul aceluiași an (noiembrie 1873), pe urmă în 1875 și 1876, dar rămîne fără nici o rezoluție. Considerîndu-se o „necesitate vitală" — pentru oraș și regiunile înconjurătoare — construirea spitalului, în 1879 consiliul orașului se adresează din nou ministerului de resort, menționînd că suma adunată în fondul spitalului se ridică la 12 500 florini, iar locuitorii din plasă s-au angajat să contribuie anual cu o anumită sumă de bani pentru întreținerea și buna funcționare a spitalului. În cerere se argumentează necesitatea și importanța unei asemenea instituții la Beiuș, astfel: 1) datorită distanței mari Beiuș—Oradea de 60 km dar poate fi și de 90 km din satele mai îndepărtate acest spital este greu accesibil populației din zonă datorită și drumurilor care iarna devin impracticabile, expunînd bolnavii la pericolul de a deceda înainte de a sosi la destinație; 2) în rîndul populației care numără 60 000 de locuitori, mortalitatea este foarte ridicată iar conscrierile de populație nu consemnează decît un infim spor natural; 3) o îngrijire sanitară justă nu se poate da decît într-un cadru instituționalizat, unde se poate urmări evoluția bolnavului, modul cum respectă prescrierile de medicație, dar în același timp și regimul, ceea ce este mai greu de respectat datorită motivelor obiective, incluzînd aici în primul rînd condițiile de viață vitrege ale locuitorilor; 4) spitalul ar contribui și la mărirea numărului de recruți, care este scăzut, datorită diverselor boli de care suferă tinerii din zonă; 5) nespitalizarea și nesupravegherea răniților grav în urma unor accidentări, încăierări, consum excesiv de băuturi alcoolice, atrage după sine creșterea mortalității; 6) în cazul izbucnirii vreunei epidemii, chiar semnalate la timp de medicii cercuali, nu se pot lua măsuri de izolare, deoarece lipsește cadrul organizat în acest scop[37].

Deși motivația înființării spitalului din Beiuș este foarte documentată și realistă, Ministerul de Interne, prin adresa din 29 septembrie 1879, nu

[36] A.S.O., *fond Primăria orașului Beiuș*, dos. 28, f. 91—92.

[37] *Ibidem*, f. 138—140.

https://biblioteca-digitala.ro

aprobă construcția, deoarece „fondurile nu sînt suficiente pentru ridicarea și susținerea acestui spital“, iar ajutor de la stat nu se poate acorda[38].

Cu toate piedicile puse, comunitatea orășenească nu se descurajează, ci din fondurile adunate cumpără obiectele de primă necesitate, în vederea dotării spitalului (paturi, saltele, pături, perne, cearceafuri, prosoape, plapume, cămăși), înregistrate într-un inventar și preluate de administratorul bunurilor Márton Petru[39].

În 1892, ziarul *Nagyvarad* (Oradea Mare), publică planul elaborat de medicul primar al comitatului Bihor, în vederea construirii spitalului de plasă din Beiuș, care urma să aibă 3 secții, cu 30—40 de paturi, asistate de medicul de plasă, medicul orașului și de către o comisie, dar planul nu se aplică[40].

În perioada 1893—1899 se reia acțiunea de adunare a fondurilor pentru spital accentuîndu-se eforturile depuse în această direcție, în contextul necesității luării celor mai stricte măsuri de prevenire a extinderii holerei și a epidemiei de dizenterie de care se îmbolnăviseră aproximativ 3 000 de locuitori din Beiuș[41].

În 1901, adunarea generală a comitatului decide începerea lucrărilor de construcție a spitalului, pe terenul oferit în mod gratuit de episcopul greco-catolic Mihai Pavel. Spitalul urma să aibă 40 de paturi, dintre care 23 pentru bolnavii obișnuiți și 8 pentru cei suferinzi de boli contagioase, care urmau să fie complet izolați, într-o încăpere separată. Director și medic șef urma să fie numit medicul de plasă, pe lîngă care urma să fie desemnat un medic adjunct. Munca de asistență o vor face călugărițele. Pentru cheltuielile de construcție ale spitalului episcopul Pavel donează suma de 2 000 coroane și oferă întregul material lemnos necesar, pe gratis[42]. Fondurile realizate prin colecte și donații se vor dovedi insuficiente pentru terminarea spitalului și primăria orașului Beiuș va apela la ajutorul comitatului, care va oferi suma necesară. La 1 noiembrie 1903, spitalul își începe activitatea cu o capacitate de 52 paturi dintre care 12 pentru bolnavii contagioși[43]. Director este numit dr. Burder Francisc, care va deține această funcție pînă în anul 1919. Datorită numărului redus de locuri de primire, spitalul nu putea face față afluenței mari de bolnavi, mai ales săraci care veneau din întreaga depresiune a Beiușului și în consecință conducerea comitatului aprobă adăugarea a încă 4 saloane cu cîte 10 paturi, o locuință pentru infirmiere

---

[38] *Ibidem*, f. 142; Idem, *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dos. 352, f. 178—179.

[39] A.S.O., *fond Primăria orașului Beiuș*, dos. 28, f. 131.

[40] *Nagyvárad*, Oradea, 1892, nr. 189, p. 4.

[41] A.S.O., *fond Primăria orașului Beiuș*, dos. 28, f. 176, 184, 186.

[42] *Nagyvárad*, Oradea, 1901, nr. 69, p. 3, cu titlul *Spital nou în comitat* (Uj kórház a vármegyében).

[43] Octavian Drăghici, I. Pop, *Spitalul din Beiuș (65 de ani de la înființare)*, în *Familia*, 1969, nr. 105, p. 22; Aurel Tripon, *op. cit.*, p. 226; A.S.O., *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 23, an 1903, nr. 191, f. 241.

https://biblioteca-digitala.ro

şi o uscătorie de rufe. Această anexă se termină în 1913, astfel capacitatea spitalului crescînd considerabil. Sînt numeroase situaţiile pe baza cărora putem urmări realizările obţinute de medicii spitalului în tratarea unor boli mai frecvente în perioada respectivă: trahomă (boală de ochi), scarlatină, pojar, difterie, dizenterie, holeră[44].

Începînd cu anul 1923 spitalul funcţiona cu 2 secţii de specialitate — secţia medicală şi secţia dermato-chirurgicală — dotate cu aparatură necesară, printre care un aparat Röntgen şi o lampă cu raze ultraviolete. În cadrul spitalului exista o farmacie şi un dispensar, în care medicii ofereau consultaţii gratuite. Între anii 1919—1931 spitalul este condus de dr. Cornel Neş, iar între 1931—1948 de medicul Ioan Nestor[45].

În 1953 se începe construirea unui spital nou, care se va da în funcţiune în anul 1956, avînd 2 secţii: interne şi chirurgie. Capacitatea acestui spital va ajunge în zilele noastre la 445 de locuri[46].

Spitalul din Săcueni. Despre existenţa acestui spital avem prima atestare documentară din 30 ianuarie 1787, cu ocazia efectuării unor lucrări de lemnărie la edificiu[47]. Din acelaşi an o menţiune atestă existenţa unui fond al spitalului, constînd din suma de 376 fl., la formarea căruia au contribuit locuitorii satelor din împrejurimi, care beneficiau de acest spital. Din acest fond s-au cheltuit pentru necesităţile instituţiei 137 fl., rămînînd pentru necesităţi ulterioare suma de 238 fl., 43 cr.[48] Punîndu-se problema construirii spitalului din Oradea, în anul 1805 adunarea generală a comitatului Bihor cere părerea prim pretorului plăşii Eriu, Frater Paul, în privinţa stării spitalului din Săcueni. În raportul său acesta arată că edificiul spitalului era destul de stricat, iar suma prezumtivă care s-ar putea încasa prin vînzarea la licitaţie ar fi de 349 fl. Ca urmare a raportului, adunarea generală hotărăşte ca să se facă anunţurile necesare şi să se fixeze data licitaţiei publice[49]. Pînă la sfîrşitul anului 1805, edificiul se va vinde contra sumei de 361 fl., 15 cr., deci cu ceva mai mult decît se estimase iniţial, iar banii vor fi vărsaţi în fondul „lazaretum"-ului orădean[50]. Din păcate datele referitoare la acest spital public sînt foarte puţine, fiind necesară lărgirea ariei de cercetări, ceea ce ar putea oferi mai multe date concrete, dar considerăm că modul de organizare şi funcţionare trebuie să fi fost asemănător cu cel al spitalului din Beiuş, cu care a funcţionat în aceeaşi epocă şi a fost vîndut în acelaşi scop.

Spitalul din Salonta. Preocupări ale oficialităţilor locale de a se ridica un spital în Salonta au existat încă din anul 1787, cînd s-a reuşit

---

[44] A.S.O., *fond Primăria municipiului Oradea*, dos. 28, f. 28, 267, 317, 319, 385, 445—452.
[45] Octavian Drăghici, I. Pop, *op. cit.*
[46] *Judeţele patriei — Bihor*, Ed. sport-turism, Bucureşti, 1979, p. 151.
[47] A.S.O., *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 791, f. 193.
[48] *Ibidem*, f. 203.
[49] *Ibidem*, f. 374—375.
[50] *Ibidem*, f. 377—378.

https://biblioteca-digitala.ro

adunarea sumei de 433 fl. 20 cr., în acest scop[51]. Deținem lista localităților bihorene care au donat suma de 305 fl.: Mierlău, Roit, Cefa, Ant, Tulca, Leș, Nojorid, Văşad, Şauaieu, Belfir, Tinca, Ginta, Sititelec etc. și a persoanelor particulare din Salonta care au dat restul de 128 fl., 20 cr.; dar suma adunată s-a dovedit a fi prea mică pentru construirea spitalului public[52]. În anul 1805, plasa Salonta va dona, în vederea ridicării spitalului orădean, suma de 511 fl 48 cr.[53], dar edificarea unui lăcaș propriu rămîne un deziderat al întregii comunități. Lipsa documentelor ne determină să consemnăm în continuare unele acțiuni întreprinse în acest scop, dar informațiile sînt foarte lacunare. În anul 1878, Pápay Francisc, locuitor în Salonta, donează un teren și o casă în vederea construirii unui spital, punînd condiția ridicării sale pînă la sfîrșitul anului următor. Donația se ia în discuția antistiei comunale și Gheorghe Rozvani propune cumpărarea casei lui Szátmary Ștefan (din strada Orăzii), care cu mici modificări s-ar putea transforma în spital. Se constituie o comisie specială pentru a analiza posibilitățile de realizare a construcției, locul de amplasare, procurarea materialelor de construcție necesare etc. Din comisie făceau parte alături de oficialitățile administrative și medicii din localitate, Balog Elek, Becher Aron și Sichraner Herman[54]. Nu cunoaștem finalizarea acțiunii, însă datorită epidemiilor de difterie și holeră care au bîntuit în perioada 1880—1895 se punea problema construirii unui spital epidemic, ceea ce se va realiza în anul 1896, adăugîndu-i-se o anexă în 1910[55]. În 1928 situația spitalelor din Salonta era următoarea: exista un *spital de stat mixt*, care putea primi maximum 22 de bolnavi, în cele 5 saloane; existau două pavilioane care, în afară de camerele pentru bolnavi, aveau un ambulatoriu, unde medicii ofereau consultații, o sală de operație, un birou, camere pentru administratorul spitalului și pentru personal, magazie de rufe, spălătorie, magazie de alimente etc. — toate consemnate într-o schiță a spitalului din acest an.

În afara acestui spital există un edificiu al comunei, numit popular „*spitalul epidemic*", care de fapt era un local pentru izolarea bolnavilor contagioși în caz de epidemie. Personalul necesar se recruta ocazional. Acest spital avea o capacitate de cuprindere de 12 paturi, în cele 3 saloane ale sale[56].

În anul 1929, în bugetul comunal era deja o sumă prevăzută pentru edificarea pavilionului de izolare, cu 16 paturi, care se va realiza după 1930[57].

---

[51] *Ibidem*, f. 201.
[52] *Ibidem*, f. 206.
[53] *Ibidem*, f. 377—378.
[54] A.S.O., *fond Primăria orașului Salonta*, dos. 52.
[55] Aurel Tripon, *op. cit.*, p. 226.
[56] A.S.O., *fond Primăria orașului Salonta*, dos. 97, 166.
[57] Aurel Tripon, *op. cit.*, p. 226.

https://biblioteca-digitala.ro

Spitalul din Aleșd. Ca urmare a deselor solicitări a antistiei comunale, în noiembrie 1854, conducerea comitatului Bihor trimite instrucțiunile necesare în vederea desemnării unei clădiri pentru spital, care să aibă o capacitate de primire de cel puțin 6—8 paturi, să fie curat, încăpător, uscat, iar ca loc de amplasare să fie izolat, pe un teren deschis și dacă e posibil pe o înălțime. Dotarea spitalului cu cele necesare, precum și asigurarea personalului, urma să se facă pe cheltuiala comunității. Bolnavii spitalizați urmau să plătească 20 pengö cr. fiecare[58].

Se ia în discuție pentru amplasarea spitalului clădirea închisorii din Aleșd, care urma să se golească în 1855, casa lui Fekete Andrei amplasată între castel și casa administratorului, dar în final se va arenda casa lui Kovács Károly (cu nr. 1 910), care avea curte și grădină spațioasă, contra sumei de 80 fl. anual[59]. Acest spital va funcționa pînă în anul 1857, cînd se va vinde cu suma de 844 fl. 75 cr.

Problema ridicării unui spital la Aleșd se reia în anul 1870, în concontextul răspîndirii excesive în zonă a bolilor venerice. Deoarece capacitatea spitalului orădean nu putea face față solicitărilor, în vederea extirpării epidemiei, adunarea generală a comitatului Bihor aprobă construirea spitalului la Aleșd ca filială a celui orădean[60]. Spitalul urma să aibă medic, infirmieră și administrator. Cheltuielile de întreținere în spital ale săracilor se vor suporta de stat. În vederea asigurării clădirii necesare spitalului se alocă și suma de bani cu care s-a vîndut spitalul vechi (în 1857). În vederea deschiderii spitalului se hotărește cumpărarea casei dr. Losonczy Antal (de la nr. 151), dar pentru strîngerea sumei de 3 600 fl. la cît era evaluată se recurge la contribuția celor 58 de localități de pe valea Crișului Repede, care urmau să fie beneficiarii acestei instituții. Prin donații benevole de la populație se adună suma necesară. Pentru a răsplăti sacrificiul făcut de acești locuitori se hotărește ca pe lîngă secția de boli venerice să se înființeze încă una pentru celelalte boli, devenind astfel un spital public, dar ministerul de resort nu va accepta propunerea. Clădirea spitalului reparată și dotată în mod corespunzător se va da în folosință în 16 decembrie 1870, avînd 12 paturi pentru bolnavii suferinzi de boli venerice[61]. Acesta era administrat de comitetul de conducere al spitalului comitatens orădean, în care s-au cooptat și medici și cîteva persoane din Aleșd, cu scopul de a se lua măsurile necesare pentru transformarea acestuia în spital public. Statul va aloca în acest scop suma de 1 088 fl. 60 cr.[62]

În ceea ce privește personalul angajat, documentele îl consemnează pe dr. Korda Kálmán ca medic al spitalului, pe Kelepcz Iosif ca administrator, pe Ardelean Medrana, Moțan Ana și Balog Ana ca infirmiere,

---

58 A.S.O., *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 793, f. 312—313.

59 *Ibidem*, f. 308—311; 318—319, 314, 324.

60 *Ibidem*, f. 525—526.

61 *Ibidem*, f. 917; dos. 794 f. 187—188.

62 Idem, *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv, 141, dos. 352, f. 3—4.

https://biblioteca-digitala.ro

pe Bogyó Lörinczné și Kulcsár Erzsi ca spălătorese și pe Kertész Ioan, Kulcsár Imre ca lucrători zilieri[63]. Acest personal era absolut necesar, deoarece numărul bolnavilor care se perindau în decursul unei luni în spital era foarte mare (între 226 și 505)[64]. Deoarece spitalul începe să se confrunte din 1872 cu mari probleme financiare și pentru a se putea totuși menține pentru ușurarea suferințelor oamenilor din această zonă, se recurge la o înțelegere cu populația satelor din regiune, pentru ca cheltuielile de spitalizare a locuitorilor săraci nesuferinzi de boli venerice să fie suportate de localitățile de proveniență[65]. Multe antistii comunale cum ar fi cele din Peștiș, Tinăud, Borod, Cornițel, Tileagd, Topa de Criș, Lupoaia, Valea Mare de Criș, Șuncuiuș etc. acceptă propunerea primăriei din Aleșd, altele însă nu vor adera la această inițiativă, datorită lipsurilor și sărăciei neputînd asigura întreținerea bolnavilor.

Pentru echilibrarea bugetului spitalului, Casa de păstrare din Oradea donează suma de 100 fl. pentru întreținerea bolnavilor[66]. Dar situația spitalului se înrăutățește vertiginos, ajungînd să nu-și mai poată acoperi cheltuielile curente, nicidecum datoriile. Comitatul ia la cunoștință cu regret acest fapt și se constituie o comisie pentru a se analiza posibilitățile de salvare a spitalului de la desființare.

Dar în august 1874 Ministerul de Interne ordonă închiderea spitalului din Aleșd, cerînd un raport amănunțit privind situația lui financiară, numărul bolnavilor de sifilis tratați în spital, precum și cazurile de îmbolnăvire din regiune. În raportul întocmit de pretorul plășii Aleșd se arată că localitățile din zonă cu care s-a discutat problema susținerii spitalului nu au dat nici un fel de rezultat — deoarece doar parțial și-au oferit ajutorul financiar. În ceea ce privește epidemia de sifilis era aproape cu totul extirpată, pierzîndu-și caracterul de epidemie. Datorită lipsurilor și mijloacelor financiare necesare se va desființa secția pentru bolnavii suferinzi de boli venerice, dar și cea pentru bolile comune. Clădirea spitalului se va vinde împreună cu întreaga dotare sau se va închiria. Banii rezultați din această operațiune vor acoperi datoriile spitalului. Data de 1 iulie 1874[67] este momentul desființării acestui spital, care a jucat un rol însemnat în tratarea oamenilor săraci de pe valea Crișului Repede.

O informație lacunară din anul 1829 menționează funcționarea la *Marghita* a unui spital, filială a spitalului comitatens din Oradea[68].

---

[63] Idem, *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 794, f. 97, 345, 347, 383.

[64] *Ibidem*, dos. 794, f. 327, 329, 340, 348, 434, 863.

[65] *Ibidem*, dos. 794, f. 102; 103; Idem, *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dos. 352, f. 33. Situația de venituri și cheltuieli a spitalului din Aleșd pe perioada 1 oct. 1871 — 31 dec. 1872 se prezenta astfel: venituri — 4 250 fl, 23 cr., cheltuieli 4 248 fl, 99 cr., rest 1 fl, 24 cr.

[66] Idem, *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 794, f. 123.

[67] Idem, *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dos. 352, f. 131—132.

[68] Idem, *fond Prefectura jud. Bihor*, Inv. 41, dos. 793, f. 10.

https://biblioteca-digitala.ro

Importanța și rolul jucat de aceste instituții spitalicești din Bihor sînt evidente, însă abia noile forme de asistență sanitară, create în anii democrației populare vor asigura toate condițiile de dotare și tratare moderne, pentru apărarea sănătății populației din acest județ. Noile spitale de adulți și de copii ridicate la Oradea, Beiuș, Nucet, Aleșd, Marghita, Dr. Petru Groza, Cadea, numărul mare de policlinici și dispensare[69] dotate cu cadre medicale specializate reflectă grija statului și guvernului nostru față de bunul cel mai de preț al societății — omul.

---

[69] *Județele patriei*..., p. 151—160.

https://biblioteca-digitala.ro